

Нормативно-правові аспекти будівництва автомобільних доріг

У статті розглянуто нормативно-правові акти (НПА) та нормативні документи (НД), які стосуються будівництва автомобільних доріг.

Ф. Грищенко

Т. Лісніченко

Згідно з [1] автомобільна дорога — це лінійний комплекс інженерних споруд, призначений для безперервного, безпечного та зручного руху транспортних засобів. Автомобільні дороги є важливою складовою частиною транспортної системи, стан яких значною мірою впливає на соціально-економічний розвиток України. Вони потребують постійного нагляду та ремонту з метою підтримання їх у належному стані, забезпечення та комфортності умов руху [2]. Автомобільні дороги є складними транспортними спорудами. Рациональне й планове використання автомобільного транспорту для перевезення пасажирів та вантажу залежить від правильної експлуатації автомобільних доріг.

Щороку Україна, як зазначено у [3], втрачає близько 30 млрд. грн валового внутрішнього продукту через незадовільний стан автомобільних доріг. Унаслідок низької якості автомобільних доріг постійно підвищується аварійність руху, фіксується велика кількість ділянок концентрації дорожньо-транспортних пригод, у яких щорічно гинуть 3350 осіб і понад 15000 осіб травмуються. У цілому незадовільний стан автомобільних доріг значною мірою є наслідком таких факторів:

- недосконала та суперечна щодо окремих положень законодавча база;
- недостатній обсяг фінансування дорожньої галузі, який не відповідає реальним потребам;
- незавершена трансформація системи державного управління відповідно до ринкових умов.

Мета статті — розглянути НПА та НД щодо якості будівництва автомобільних доріг загального користування.

НД, згідно з національним стандартом [4, п. 5.1], — документ, що встановлює правила, загальні принципи чи харак-

теристики різного виду діяльності або її результатів, а НПА, згідно з наказом [5, п. 1.4], — це офіційний письмовий документ, прийнятий уповноваженим на це суб'єктом нормотворення у визначеній законодавством формі та за встановленою законодавством процедурою, спрямований на регулювання суспільних взаємин, містить норми права, має не персоніфікований характер і розрахований на неодноразове застосування. Центральним органом виконавчої влади, який забезпечує реалізацію державної політики у сфері дорожнього господарства та управління автомобільними дорогами, є Державне агентство автомобільних доріг України (Укравтодор) [6].

Законом України [7] визначено особливості надання концесій на будівництво автомобільних доріг загального користування та їх подальшу експлуатацію в інтересах економіки України. Одним з основних принципів концесійної діяльності щодо будівництва автомобільних доріг та їх експлуатації, крім визначених Законом України [6], є дотримання чинних в Україні стандартів, норм і правил будівництва автомобільних доріг та їх експлуатації (ремонтів та утримання).

Відповідно до [8] застосування нормативних норм або їх окремих положень є обов'язковим для всіх суб'єктів господарювання незалежно від форми власності, які провадять будівельну, містобудівну, архітектурну діяльність та забезпечують виготовлення продукції будівельного призначення. Програмою [9] передбачено внесення на розгляд Верховної Ради України проекту закону про внесення змін до деяких законодавчих актів реформування системи державного управління автомобільними дорогами загального користування та проведення комплексу дорожніх робіт з поліпшення стану

автомобільних доріг загального користування. Для поліпшення якості автомобільних доріг затверджені Єдині правила ремонту і утримання автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, правил користування ними та охорони [10]. Основні вимоги щодо будівництва, реконструкції і ремонту автомобільних доріг зазначені в [11]. Усі роботи по будівництву, реконструкції і ремонту автомобільних доріг повинні здійснюватись згідно з проектами та вимогами правил, нормативів і стандартів України з безпеки дорожнього руху.

Згідно з [12] національні НД в галузі будівництва поділяються на національні стандарти (ДСТУ), державні будівельні норми (ДБН), відомчі будівельні норми (ВБН), регіональні будівельні норми (РБН), технічні умови (ТУ). В табл. 1 наведено витяг із переліку чинних НД [13], що застосовуються під час будівництва автомобільних доріг загального користування.

ДСТУ Б А.2.4-5-95 СПДБ (ГОСТ 21.001-93) — це стандарт, який встановлює загальні положення

Застосування нормативних норм або їх окремих положень є обов'язковим для всіх суб'єктів господарювання незалежно від форми власності, які провадять будівельну, містобудівну, архітектурну діяльність та забезпечують виготовлення продукції будівельного призначення

щодо призначення Системи проектної документації для будівництва (СПДБ), склад класифікаційних груп та правила позначень стандартів СПДБ, які поширюються на всі види проектної документації з будівництва. СПДБ — комплекс нормативних організаційно-

Таблиця 1. Перелік основних чинних НД щодо будівництва автомобільних доріг

Позначення НД	Назва НД
ДСТУ Б А.2.4-5-95 СПДБ (ГОСТ 21.001-93)	Загальні положення
ДСТУ Б А.1.1-11-94	Показники якості і методи оцінки рівня якості продукції. Терміни і визначення
ДСТУ Б А.2.4-29-2008	Автомобільні дороги. Земляне полотно і дорожній одяг. Робочі креслення
ДСТУ Б В.2.3-2-97 (ГОСТ 30413-96)	Споруди транспорту. Автомобільні дороги. Методи визначення коефіцієнта зчеплення колеса автомобіля з дорожнім покриттям
ДСТУ Б В.2.3-3-2000 (ГОСТ 30412-96)	Споруди транспорту. Дороги автомобільні та аеродроми. Методи вимірювань нерівностей основ і покриттів
ДСТУ Б В.2.3-8-2003	Споруди транспорту. Дорожні покриття. Методи вимірювання зчпних якостей
ДСТУ Б А.3.1-13-2010	Номенклатура показників якості будівельної продукції. Основні положення
ГОСТ 21.511-83 (СТ СЗВ 4407-83)	СПДС. Автомобильные дороги. Земляное полотно и дорожная одежда. Рабочие чертежи
ДБН В.2.3-4.2007	Споруди транспорту. Автомобільні дороги
ДБН В.2.3-16-2007	Споруди транспорту. Норми відведення земельних ділянок для будівництва (реконструкції) автомобільних доріг
ВБН В.2.3-218-171-2002	Споруди транспорту. Спорудження земляного полотна автомобільних доріг
ВБН В.3.2-218-177-2004	Ямковий ремонт асфальтобетонного покриття автомобільних доріг струменевим методом із застосуванням бітумних емульсій
ВБН В.2.3-218-192-2005	Споруди транспорту. Перехрещення та примикання автомобільних доріг в одному рівні. Методи проектування та організації дорожнього руху

Скорочення. ГОСТ [14] — міждержавний стандарт.

методичних документів, які встановлюють технічні вимоги для розроблення розрахунку, зберігання та використання проектної документації для будівництва об'єктів різноманітного призначення.

ДСТУ Б А.1.1-11-94 установлює терміни та визначення понять показників якості та методів оцінювання рівня якості продукції, призначених для використання у галузі.

ДСТУ Б А.2.4-29-2008 установлює вимоги до складу і правил оформлення робочої документації креслень земляного полотна і дорожнього одягу під час проектування автомобільних доріг різного призначення для нового будівництва, реконструкції та капітального ремонту. Правила цього стандарту враховують виконання креслень із використанням засобів автоматизації.

ДСТУ Б В.2.3-2-97 (ГОСТ 30413-96) розповсюджується на метод визначення коефіцієнту зчеплення колеса автомобіля з дорожнім покриттям під час будівництва нових, реконструкції або експлуатації існуючих автомобільних доріг загального користування, а також вулиць.

ДСТУ Б В.2.3-3-2000 (ГОСТ 30412-96) поширюється на методи вимірювань нерівностей поверхні основ і покриттів автомобільних доріг, вулиць у містах і сільських поселеннях, а також аеродромів у період їх будівництва (реконструкції) та експлуатації.

ДСТУ Б В.2.3-8-2003 встановлює методи вимірювання зчіпних можливостей поверхні дорожнього покриття автомобільних доріг загального користування, вулиць і доріг населених пунктів, внутрішньогосподарських доріг, під'їзних і внутрішніх доріг промислових підприємств та інших організацій незалежно від їх відомчої належності і застосовується при операційному контролі для коригування технологічних процесів влаштування дорожніх покриттів; при при-

ймальному контролі для оцінки якості виконання робіт із улаштування дорожніх покриттів; при експлуатаційному контролі для виявлення ділянок дорожніх покриттів із недостатніми зчіпними якостями.

ДСТУ Б А.3.1-13-2010 установлює основні положення системи показників якості будівельних матеріалів, виробів і конструкцій, інженерного обладнання, оснастки, інвентарю, інструмента, а також мобільних інвентарних будинків і споруд.

ГОСТ 21.511-83 встановлює склад і правила оформлення робочих креслень земляного полотна та дорожнього одягу нових та автомобільних доріг, що реконструюються.

ДБН В.2.3-4-2007 — це норми, які встановлюють вимоги на проектування та будівництво нових і реконструкцію існуючих автомобільних доріг загального користування. Норми не поширюються на відомчі (технологічні) автомобільні дороги, вулиці та дороги міст й інших населених пунктів, автомобільні дороги на приватних територіях.

ДБН В.2.3-16-2007 встановлюють розмір земельних ділянок для розміщення дорожніх розв'язок в одному та на різних рівнях, ширину смуги відведення для будівництва (реконструкції) автомобільних доріг загального користування.

Норми поширюються на будівництво (реконструкцію) автомобільних доріг загального користування.

Вимоги цих норм є обов'язковими для застосування юридичними та фізичними особами — суб'єктами господарської діяльності під час проектування і будівництва нових та реконструкції існуючих автомобільних доріг.

ВБН В.2.3-218-171-2002 встановлюють галузеві вимоги до виконання робіт з будівництва земляного

Таблиця 2. Перелік чинних НД щодо будівельних матеріалів

Позначення НД	Назва НД
ДСТУ Б В.2.7-81-98	Будівельні матеріали. Бітуми нафтові дорожні в'язкі. Метод визначення показника зчеплення з поверхнею скла та кам'яних матеріалів
ДСТУ Б В.2.7-121-2003	Будівельні матеріали. Порошок мінеральний для асфальтобетонних сумішей. Технічні умови
ДСТУ Б В.2.7-125:2006	Будівельні матеріали. Матеріали з маломіцних вапняків для дорожніх робіт. Технічні умови
ДСТУ Б В.2.7-127:2006	Будівельні матеріали. Суміші асфальтобетонні і асфальтобетон щебенево-мастикові. Технічні умови
ДСТУ Б В.2.7-129:2006	Будівельні матеріали. Емульсії бітумні дорожні. Технічні умови
ДСТУ Б В.2.7-135:2007	Будівельні матеріали. Бітуми дорожні, модифіковані полімерами. Технічні умови
ДСТУ Б В.2.7-136:2007	Будівельні матеріали. Матеріали для заливки швів і тріщин покриттів автомобільних доріг. Загальні технічні вимоги
ДСТУ Б В.2.7-149:2008	Будівельні матеріали. Щебінь і щебенево-піщані суміші із шлаків металургійних для дорожніх робіт. Технічні умови

полотна автомобільних доріг із застосуванням комплексу землерийно-транспортних машин; використання методів ущільнення ґрунтів; контролю якості виконаних робіт та порядку приймання земляно-полотна.

ВБН В.3.2-218-177-2004 призначені для використання під час ямкового ремонту асфальтобетонного покриття автомобільних доріг струменевим методом із застосуванням бітумних емульсій, сучасних технологій, поширюються на автомобільні дороги загального користування, вулиці, дороги, площі в усіх дорожньо-кліматичних зонах України згідно з ДБН В.2.3-4.

НД у дорожній галузі потребують включення кількісних критеріїв якості як в окремі процеси, так і під час загальної оцінки якості робіт у дорожній галузі

ВБН В.2.3-218-192-2005 застосовуються під час проектування перехрещень і примикань автомобільних доріг загального користування в одному рівні та розробленні схем організації дорожнього руху на них. Ці норми не поширюються на проектування центрального острівця розв'язки в одному рівні кільцевого типу згідно з ДБН В.2.3-4. ВБН створений у розвиток і на доповнення розд. 3 ДБН В.2.3-4.

Якість будівництва автомобільних доріг залежить і від будівельних матеріалів, які застосовуються. У табл. 2 наведено перелік основних НД щодо будівельних матеріалів.

ДСТУ Б В.2.7-81-98 розповсюджується на бітуми нафтові в'язкі дорожні, на бітуми з добавками поверхнево-активних речовин та встановлює метод визначення зчеплення бітумів з поверхнею скла чи кам'яного матеріалу.

ДСТУ Б В.2.7-121-2003 розповсюджується на порошкоподібні мінеральні матеріали з подрібнених гірських порід, з подрібнених каменеподібних відходів промисловості, порошкоподібних продуктів і відходів промисловості — порошки мінеральні активовані та неактивовані, що застосовуються для приготування асфальтобетонних сумішей у галузі будівництва та промисловості будівельних матеріалів.

ДСТУ Б В.2.7-125:2006 поширюється на матеріали із маломіцних вапняків, призначені для конструювання шарів дорожнього одягу на автомобільних дорогах місцевого значення III-V категорій згідно з ДБН В.2.3-4, для влаштування додаткових шарів основи, а також у складі сумішей з органічними

та неорганічними в'язучими залежно від застосування на дорогах I-V категорій.

ДСТУ Б В.2.7-127:2006 розповсюджується на гарячі щебенево-мастикові асфальтобетонні суміші та щебенево-мастиковий асфальтобетон, що застосовуються для влаштування верхніх шарів покриття автомобільних доріг, аеродромів, мостів, вулиць населених пунктів, площ, проїздів, доріг і майданчиків промислових і сільськогосподарських підприємств.

ДСТУ Б В.2.7-129:2006 поширюється на емульсії бітумні дорожні, що використовують як в'язучий та плівкоутворюючий матеріал під час будівництва і ремонту автомобільних доріг, вулиць, мостів, шляхопроводів та інших інженерних споруд згідно з ДБН В.2.3-4, ДБН В.2.3-5 та інших НД.

ДСТУ Б В.2.7-135:2007 встановлює вимоги на бітуми нафтові дорожні в'язкі, модифіковані полімерами, що використовують як в'язучий матеріал при будівництві і ремонті дорожніх одягів автомобільних доріг в усіх дорожньо-кліматичних районах України згідно з ДБН В.2.3-4 та інших нормативних документів. Обов'язкові вимоги до якості продукції, які забезпечують безпеку для життя, здоров'я та майна населення, охорони довкілля, викладені у розд. 7.

ДСТУ Б В.2.7-136:2007 поширюється на мастикові матеріали, призначені для заливки швів і тріщин дорожніх покриттів, для ямкового ремонту дорожнього одягу, заповнення місць примикання дорожнього одягу до огорож, існуючих вибоїн для подальшого ремонту холодною або гарячою асфальтобетонною сумішшю згідно з ДСТУ Б В.2.7-119 і ДБН В.2.3-4, ремонту деформаційних швів на існуючих спорудах.

ДСТУ Б В.2.7-149:2008 розповсюджується на щебінь та щебенево-піщані суміші із шлаків металургійних (доменні, сталеплавильні та шлаки кольорової металургії), призначені для влаштування та ремонтів шарів дорожнього одягу і для укріплення узбіч на автомобільних дорогах загального користування в усіх дорожньо-кліматичних зонах України згідно з ДБН В.2.3-4.

ВИСНОВОК

Чинні національні НПА і НД у галузі будівництва, реконструкції та ремонту автомобільних доріг містять основні положення, визначення понять показників якості, вимоги на проектування та будівництво нових і реконструкцію існуючих автомобільних доріг. Одночасно в дорожній галузі немає достатньої спеціалізованої нормативної бази з управління якістю будівництва автомобільних доріг. Також НД потребують включення кількісних критеріїв якості, як в окремі процеси так і під час загальної оцінки якості робіт у дорожній галузі. НД потребують подальшого удосконалення та створення взаємопов'язаної системи НД, що забезпечить якість у будівництві автомобільних доріг.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про автомобільні дороги» від 08.09.2005 року № 2862-IV // Офіційний веб-портал Верховної Ради України — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2862-15>.
2. Мережа доріг України. Дороги загального користування // Офіційний сайт Державного агентства автомобільних доріг України (Укравтодор) — Режим доступу: <http://www.ukravtodor.gov.ua/clients/ukrautodor>.
3. Концепція реформування системи державного управління автомобільними дорогами загального користування. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.08.2011 року № 739-р // Офіційний веб-портал Верховної Ради України — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/719-2012-%D1%80>.
4. ДСТУ 1.1:2001. Національна стандартизація. Стандартизація та суміжні види діяльності. Терміни та визначення основних понять. — [Чинний від 2001-05-29]. — К.: Держспоживстандарт України, 2001. — 38 с. — (Національний стандарт України).
5. Наказ Міністерства юстиції України «Про вдосконалення порядку державної реєстрації нормативно-правових актів у Міністерстві юстиції України та скасування рішення про державну реєстрацію нормативно-правових актів» від 12.04.2005 року № 34/5 // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0381-05>.
6. Закон України «Про концесії на будівництво та експлуатацію автомобільних доріг» від 11.01.2000 року № 1286-XIV // Офіційний веб-портал Верховної Ради України — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1286-14/print1361882987507942>.
7. Указ Президента України «Про Положення про Державне агентство автомобільних доріг України» // Офіційний веб-портал Верховної Ради України — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/456/2011>.
8. Закон України «Про будівельні норми» від 05.11.2009 року № 1704-VI // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1704-17>.
9. Програма економічних реформ на 2010—2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» // Офіційне інтернет-представництво Президента України — Режим доступу: http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pgf.
10. Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Єдиних правил ремонту і утримання автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, правил користування ними та охорони» від 30.03.1994 р. № 198 // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/198-94-%D0%BF>.
11. Закон України «Про дорожній рух» від 30.06.1993 року № 3353-XII // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3353-12>.
12. Державні будівельні норми України. Система стандартизації та нормування в будівництві. Основні положення. ДБН А.1.1-1-93. Видання офіційне. — К.: Міністерство України у справах будівництва і архітектури, 1993. — 10 с.
13. Науково-технічний комітет «Будстандарт». Перелік будівельних норм та нормативних документів національного рівня у галузі будівництва та промисловості будівельних матеріалів України (станом на 01.01.2012) / [Укладач — Бобунова О.Г.] // Інформаційних збірник. — Київ, 2012.
14. Каталог нормативних документів 2013: у 2-х т. // [Уклад. Мельникова В.П., Ткаченко Ю.В.] — К.: ДП «УкрНДНЦ», 2013. — Т.1. — Кн. 1. — 474 с. ■

Ф. Грищенко, кандидат військових наук,

начальник науково-організаційного відділу — вчений секретар,

Т. Лісніченко, аспірант, інженер Інституту управління якістю,

ДП «УкрНДНЦ проблем стандартизації, сертифікації та якості», м. Київ